

Марија Ж. Ненадић¹
Крагујевац

СИНТАКСИЧКО-СЕМАНТИЧКЕ ОСОБЕНОСТИ КОНЕКТИВА *BUT*, *HOWEVER* И *NEVERTHELESS*²

Предмет овог рада јесу три прагматичка маркера – *but*, *however* и *nevertheless*. Настојимо испитати њихову природу, проучавајући синтаксичко-семантички аспект. Полазимо од значења које дати конектив има да бисмо потом испитали и функције које врши у реченици. Долазимо до закључка да, иако семантички сродни, контрастивни изрази не деле прегршт заједничких особина на синтаксичком плану. Испитавши, такође, и мобилност конектива у оквиру реченице, уочавамо да конективи *however* и *nevertheless* показују изразиту позициону динамику, функционишући у свима трима синтаксичким положајима, док конектив *but* егзистира само у иницијалном и медијалном. Ипак, сугеришемо да би подобије анализирање разноврсније корпусне материје можда довело до другачијег исхода.

Кључне речи: прагматички маркер, контрастивна група израза, контекстуална ограниченост, синтакса, семантика

1. Уводне напомене

У савременој лингвистици прагматички маркери не само да заокупљују пажњу лингвиста него су и камен спотицања у формулисању лингвистичких теорија о тумачењу исказа. Од 1990-их година, па све до данас, лингвисти покушавају да дефинишу ову, наизглед, хомогену групу, као и да утврде карактеристике које је одликују. Међутим, због разилажења у мишљењима и приступима, ни данас немамо општеприхваћену дефиницију ових структура, те се закључци на основу истраживања своде на прилагођавање изабраног теоријског модела, укључујући и различите интерпретације термина процедуралност (в. нпр. Фрејзер 1996). Штавише, спорни су и термини за дате језичке феномене – прагматички маркери наспрам маркера дискурса (в. детаљније Мишковић-Луковић 2006 и Дедаић, Мишковић-Луковић 2010). Приступи засновани на релеванцији употребљавају пређашњу синтагму, док они који своје истраживање темеље на кохеренцији користе потоњу. У овом раду, ипак, користимо термин прагматички маркери, јер се руководимо начелима теорије релеванције.

Будући да класа прагматичких маркера представља амалгам различитих врста речи, наш циљ није илустрација свих њених поткатегорија. Напротив, износимо оне примере који представљају њене типичне представнике. Прагматички маркери подвучени су у исказима:

- (1) Where do you come from, anyway? [HPPS: 21]³
- (2) Mr Dursley, however, had a perfectly normal, owl-free morning. [HPPS: 2]

1 mnenadic33@yahoo.com

2 Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2022. години број 451-03-68/2022-14/ 200198).

3 Наведена скраћеница односи се на роман из којег је пример преузет, док приложена нумерација представља број странице на којој се дата инстанца налази. За пуну библиографску одредницу погледајте изворе.

- (3) *Well*, I'll see you at Hogwarts, I suppose. [HPPS: 61]
- (4) *And* you've got dirt on your nose, by the way, did you know? [HPPS: 88]
- (5) Nobody bothered them; none of the Gryffindors had anything to say to Harry any more, *after all*. [HPPS: 217]

Огроман подстицај проучавању ових структура дала је Дајен Блејкмор (1987). Прихватајући, условно, део Грајсовог корпуса језичких израза који изводе конвенционалне и генерализоване конверзационе имплицатуре, Блејкмор се сложила са осталим когнитивним прагматичарима да ови изрази не доприносе истинитосним условима основне пропозиције исказа (Грајсов термин *оно што се каже*), али је придодала и нешто ново: конективи дискурса које је проучавала, те покренула семантичко-прагматичке студије у проучавању прагматичких маркера, индикатори су инференцијалних процеса у комуникацији (в. Мишковић-Луковић 2006: 54). Сходно томе, у потоњим истраживањима, дошло се до груписања прагматичких маркера у две основне групе, на основу унутарјезичког и контрастивног поступка у анализи: 1) маркери који сигнализирају имплицатуру говорничког исказа (тј. когнитивне ефекте ојачавања претпоставке, контрадикције и елиминације претпоставке и извођење контекстуалног закључка или пак селекцију контекста) и 2) маркери који сигнализирају аспекте експлицитног дела говорничког исказа. Ипак, најекстензивнија истраживања су, и даље, у домену оних прагматичких маркера који ограничавају релеванцију исказа према типу когнитивног ефекта који процедурално кодирају. Наше истраживање је истоветног карактера, а усредсређујемо се на три структуре из контрастивне групе израза – конективе *but*, *however* и *nevertheless*. У претходним проучавањима (в. Блејкмор 2000, Хол 2004) дошло се до закључка да су ови прагматички конективи надасве изрази инференцијалности, што они и јесу. Но, остављен је по страни и неоправдано запостављен, синтаксичко-семантички интерфејс у контрастирању, који би очекујемо, дао значајне увиде у ове конективе. Осим монографије *Семантика и прагматишка исказа: маркери дискурса у енглеском језику* (2006), у којој Мирјана Мишковић-Луковић прилаже одлике конектива *but*, ми не проналазимо студије посвећене синтаксичком аспекту горенаведених конектива. Сходно томе, формирамо наредне претпоставке чије ће потврђивање или оповргавање додатно осветлити природу испитиваних конектива:

1. Семантичка сродност испитиваних конектива неминовно доводи до заједничких синтаксичких особености;
2. Испитивани конективи показују изразиту мобилност, па се као такви могу наћи у свима трима синтаксичким позицијама.

Према Шоруповој (1999), овим структурама можемо приступити из два угла – лингвистичког и дискурсно-структуралног. У овом раду полазимо од лингвистичког приступа, јер наш примарни циљ јесте откривање значења испитивног маркера, а за тим и функција које тај маркер обавља у реченици. Наравно, да бисмо то и постигли, потребни су и адекватни примери. Како би читалац стекао бољи увид у ваљаност инстанци коришћених у овом раду, у наставку прилажемо њихов сажет опис.

Један део корпуса представља материјал из писаног медијума, сачињеног од реченица из савремене енглеске прозе. Осим тога, добар део рада заснован је и на хипотетичким примерима. Под овим се мисли на примере коришћене у поглављу о упоредној анализи испитиваних конектива. Ипак, сматра се да то не би требало да представља недостатак, јер у већини случајева исконструисани примери могу боље илустровати оно што смо желели показати него инстанце узете

из корпуса. Спербер и Вилсон (1997: 148) ово додатно потврђују, па због тога прилажемо следећи опис: „[...] добре апстракције доприносе релеванцији и то је оно што их чини добрим апстракцијама. Оне то постижу тиме што усмеравају пажњу на податке за које се могу давати занимљива уопштавања⁴”.

Надаље, у аналитичком делу рада, користили смо ексцерпте из романа о Харију Потеру енглеске списатељице Џ. К. Роулинг. Разлог за одабир поменутих романа јесте њихова доступност у пдф-у, што нам је умногоме олакшало претраживање. Ипак, пошто смо запазили доста понављања истих, а недовољан број различитих карактеристика, окренули смо се ка електронском корпусу. *The Corpus of Contemporary American English* (у даљем тексту, СОСА корпус) одлично је надоместио оно што нисмо успели пронаћи у прози. Ради се о корпусу новијег датума који у себи садржи преко милијарду речи, а саставио га је професор опште лингвистике Марк Дејвис.

Пре него што пређемо на теоријски део овог рада, треба напоменути да ни заступљеност примера који садрже контрастивне везнике *but*, *however* и *nevertheless* није потпуно сразмерљива. Несразмерљивост оправдавамо тиме што је неке везнике лакше пронаћи у говорној и писаној употреби, док код неких то није случај. Но, како овај рад није заснован на квантитативној анализи ових конектива, већ на осветљавању њихове синтаксичке околине, ову појаву занемарујемо.

Даљи ток рада састоји се из следећих делова: 1) другог одељка у којем је представљена упоредна анализа испитиваних конектива; 2) трећег одељка где испитујемо синтаксичку природу конектива *but*; 3) четвртог одељка у којем су проучаване синтаксичке особености конектива *however*; 4) петог одељка у којем се бавимо синтаксом конектива *nevertheless* и 5) шестог одељка где, вративши се горепоменутих претпоставкама, сумирамо добијене резултате.

2. Канцелативни прагматички конективи: *but*, *however*, *nevertheless*

Пре упуштања у детаљнија проучавања синтаксичких карактеристика ових конектива, треба, најпре, размотрити њихове заједничке особине, али и разлике. Блејкмор (2002: 128) их сумира на следећи начин:

[...] конектив дискурса може имати низ функција од којих неке могу поседовати и други конективи. Дакле, док је функција контрадикције и елиминације заједничка свим овим изразима, *however* и *nevertheless* имају и додатне функције које *but* не кодира. Поента је да се ове додатне функције морају дефинисати у погледу ограничења контекста у којем се постиже ефекат контрадикције и елиминације.⁵

Уочавамо да је њихова заједничка карактеристика кодирање когнитивног ефекта контрадикције и елиминације претходно изреченог, док њихову разлику представљају додатне функције које конективи *however* и *nevertheless* имају, али их нема општији *but*. У наредним редовима подробније објашњавамо ове наводе.

4 “[...] good abstractions contribute to relevance, and that is what makes them good abstractions. They do this by focusing attention on data about which interesting generalizations can be made”.

5 “[...] a discourse connective may have a cluster of functions some of which may be shared by other connectives. Thus while the function of contradiction and elimination is shared by all these expressions, *however* and *nevertheless* have additional functions which are not encoded by *but*. The point is that these additional functions must be defined in terms of restrictions on the contexts in which the cognitive effect of contradiction and elimination is achieved.”

1.1. Сличности

Блејкмор (1987) дели прагматичке маркере према типу когнитивног ефекта који они кодирају. Полазећи од те поделе, у једну класу могли бисмо уврстити енглеске конективе *but*, *however* и *nevertheless*, који кодирају когнитивни ефекат контрадикције и елиминације неке претпоставке. Ову сличност можемо илустровати следећим примерима:

[*Mary to Bella*]

- (6) There is a party tonight. But my parents won't let me go.⁶
- (7) There is a party tonight. However, my parents won't let me go.
- (8) There is a party tonight. Nevertheless, my parents won't let me go.

Претпоставимо да су Мери и Бела средњошколске другарице. Мери обавештава Белу да ће се те вечери одржати журка. Након Мариног исказа, Бела формира низ когнитивних претпоставки; на пример, може помислити да Мери иде на ту журку, те да је њено обавештење заправо позив да заједно иду. Међутим, друга клауза, која започиње канцелативним маркерима, поништава ту претпоставку, као и све друге које је Бела потенцијално формирала на основу прве клаузе.

2.1. Разлике

Утврдивши шта је то што повезује ова три конектива – поништавање постојеће претпоставке – прелазимо и на разматрање њихових разлика. Све те разлике могу се груписати под један заједнички термин, а то је рестрикција у употреби. Наиме, ова три маркера можемо представити као хијерархију од којих је *but* најопштији, а затим следе *however* и *nevertheless*.

Ову поделу објашњавамо на следећи начин: *but* се може користити уместо *however* и *nevertheless*, али потоњи конективи не могу да замене конектив *but*. Штавише, у неким контекстима *however* и *nevertheless* налазе се у односу слободне варијације или контрастивне дистрибуције, док се у неким другим искључиво јавља конектив *however*. То значи да конектив *nevertheless* показује већу рестрикцију при одабиру контекста у поређењу с конективом *however* (в. Блејкмор 2002: 115). Наведене разлике илуструјемо примерима који следе.

Група примера (9)–(11) представља синтаксички и прагматички ваљано оформљене реченице/исказе у којима је супституција конектива валидна:

- (9) I am sure he didn't steal my bag. But the bag is still missing.
- (10) I am sure he didn't steal my bag. However, the bag is still missing.
- (11) I am sure he didn't steal my bag. Nevertheless, the bag is still missing.

То, међутим, није случај с групом примера (12)–(14):

[*Have you got my presentation?*]

- (12) Yes, but the last slide is missing.
- (13) Yes. However, the last slide is missing.
- (14) *Yes. Nevertheless, the last slide is missing.

Наиме, за разлику од примера (14), примери (12) и (13) представљају граматичне и функционалне реченице. И на крају, група примера (15)–(17) илустру-

⁶ Илустрације без јасно назначеног извора јесу ауторкини примери.

је сужавање овог концентричног круга, тј. рестрикцију у употреби конектива *however* и *nevertheless*:

[Someone to a vegetarian: Eat some fish]

- (15) But I don't eat meat.
 (16) *However, I don't eat meat.
 (17) *Nevertheless, I don't eat meat.

Све горепоменуте инстанце јасни су индикатори да постоји контекст у којем су конективи *however* и *nevertheless* неподесни, те, стога, морамо користити конектив *but*. Како бисмо утврдили које су то ситуације, упоредићемо ова два конектива са везником *but*, јер полазимо од претпоставке да је он најопштији.

Можемо издвојити две околности када је употреба везника *however* неграматична, али употреба везника *but* није. То су: 1) корекција (*correction use*) и 2) приговор (*protest use*). Прву рестрикцију у употреби везника *however* – корективна функција – илуструјемо примерима (18) и (19):

- (18) He's not smart, but hardworking.
 (19) *He's not smart, however hardworking.

Чини се да објашњење ових примера лежи у чињеници да је *but* координативни везник⁷ (*coordinating conjunction*), док *however* то није. Стога, потоњи конектив није у стању да уводи редуковану клаузу, тј. клаузу која не садржи субјекат и помоћни глагол (в. Блејкмор 2002: 118). Додали бисмо, међутим, и чињеницу да је *however* и интраклаузални прилог (*VP-internal adverb*), што неминовно утиче на синтаксичко-семантички потенцијал клауза/реченица.

У вези са другом рестрикцијом – функција приговарања – враћамо се примерима (15) и (16), које овде, ради нумеричке конзистенције, наводимо као (20) и (21):

[Somebody to a vegetarian: Eat some fish]

- (20) But I don't eat meat.
 (21) *However, I don't eat meat.

Можда бисмо могли кренути од претпоставке да *however* не може стајати испред приговора, илустровано примером (21). Пример (22С), међутим, оспорава ту претпоставку:

- (22) A: She's had a very difficult time this semester.
 B: But, I think that she should hand in some of the work.
 C: However, I think that she should hand in some of the work.

Док је у примеру (21) употреба везника *however* неподесна, у потоњем примеру је сасвим адекватна. Поставља се питање по чему се то ове две инстанце разликују, а одговор на њега добићемо њиховом анализом и упоређивањем. Кренућемо од примера (22). Замислимо да исказ А даје професор који имплицира да би студенткиња требало да буде ослобођена од својих обавеза, док су искази В и С деканови алтернативни одговори (у смислу употребе посматраних конектива). Први одговор само поништава професореву импликатуру и може бити интерпретиран као: "The difficult time notwithstanding, she should hand in some of her work." Други одговор, такође, преноси ово, али има још једно додатно значење,

7 Тип везника који спаја синтаксички једнаке елементе; на пример, две именице, две синтагме или две независне клаузе.

а то је да ће се студенткињино стање узети у обзир. Враћајући се сада примеру (21), можемо јасније утврдити зашто је везник *however* неадекватан. Наиме, саговорник својим исказом поништава говорникову импликатуру да саговорник једе месо. Ипак, осим тог поништавања, не преноси ништа додатно, те је употреба конектива *however* неадекватна.

Исто тако, ни конектив *nevertheless* не можемо користити у овим контекстима, тј. када су у питању корекција и приговор. То илуструјемо следећим примерима:

[Somebody to a vegetarian: Eat some fish]

- (23) But I don't eat meat.
- (24) *Nevertheless, I don't eat meat.
- (25) He's not smart, but hardworking.
- (26) *He's not smart, nevertheless hardworking.

Међутим, пре него што се упустимо у анализу датих примера како бисмо утврдили зашто се *nevertheless* не може користити у наведеном контексту, неопходна је дефиниција контекстуалне употребе конектива *nevertheless*:

[...] исказ који уводи *nevertheless* тумачи се као одговор на питање постављено (експлицитно или имплицитно) у претходном дискурсу или које је постало релевантно на основу интерпретације претходног дискурса.⁸

(Блејкмор 2002: 126)

Са циљем појашњења ове дефиниције, навешћемо пример који смо користили при анализи конектива *however*, с тим да ће он сада бити замењен конективом *nevertheless*:

- (27) A: She's had a very difficult time this semester.
B: Nevertheless, I think that she should hand in some of the work.

Поставимо овај дијалог у малопређашњи контекст. Полазећи од тога, можемо интерпретирати исказ уведен конективом *nevertheless*, као одговор на професорево имплицитно питање које би могло да гласи: 'Should she be absolved from handing in assessed work?'. Уз ово имплицитно питање, професор имплицитно комуницира и одговор на ово питање, а то је да студенткиња треба да буде ослобођена од свих обавеза. Управо овом одговору противречи сегмент који уводи конектив *nevertheless*. Вратимо се сада примерима (24) и (26). Ако кренемо истом логиком, као и код примера (27), јасно увиђамо да је употреба конектива *nevertheless* неадекватна, јер претходни дискурс не поставља питање ни на експлицитном ни на имплицитном нивоу.

Осим питања контекстуалне дистрибуције, ове конективе можемо упоређивати и по питању положаја у реченици. Кренућемо од највише ка најмање заступљеном конективу.

Конектив *but* можемо пронаћи у иницијалном и медијалном, али не и у финалном положају реченице/исказа, што илуструјемо следећим примерима:

- (28) Иницијални: But the others wouldn't let Professor Quirrell keep Harry to himself. [HPPS: 54]

8 "[...] utterance introduced by *nevertheless* is understood as an answer to a question which has been raised (explicitly or implicitly) by the preceding discourse or which has been made relevant through the interpretation of the preceding discourse."

- (29) Медијални: Harry tried to wave the owl out of the way, but it snapped its beak fiercely at him and carried on savaging the coat. [HPPS: 47]
 (30) Финални: * He still didn't open his eyes but.

Примери (28)–(29) показују да *but* добро функционише у иницијалном и медијалном положају, док је реченица (30) неграматична. Да би, напротив, постала граматична, потребно је да се уклони конектив или да се пак пребаца у иницијалан положај.

За разлику од *but*, конектив *however* можемо наћи у свима трима положајима, што показујемо следећим илустративним експонентима:

- (31) Иницијални: However, I shall answer your questions unless I have a very good reason not to, in which case I beg you'll forgive me. [HPPS: 240]
 (32) Медијални: Madam Pomfrey, however, felt it might not be very hygienic, and confiscated it. [HPPS: 239]
 (33) Финални: You may ask me one more thing, however. [HPPS: 171]

И на крају, иако је конектив *nevertheless* најрестриктивнији по питању контекстуалне употребе, показује занимљиву позициону динамику. То илуструјемо следећим примерима:

- (34) Иницијални: Nevertheless, Harry was determined to find out more about Riddle, so next day at break, he headed for the trophy room to examine Riddle's special award, accompanied by an interested Hermione and a thoroughly unconvinced Ron, who told them he'd seen enough of the trophy room to last him a lifetime. [HPCS: 234]
 (35) Медијални: Our own country, relatively safe in comparison with the rest of the world, nevertheless sees violence encroaching upon our schools and our communities. [COCA]
 (36) Финални: Although I don't like my best friend's boyfriend, I respect her choice nevertheless.

Узевши у обзир ову, као и малопређашњу поделу о контекстуалној ограничености, долазимо до закључка да имамо две хијерархије. У првој је конектив *but* на челу, док су друга два конектива – *however* и *nevertheless* – подређена. У другој подели долази до замене улога, па је сада конектив *but* тај који је субординиран, јер се може наћи искључиво у иницијалном и медијалном положају, док *however* и *nevertheless* функционишу у сва три.

Након ове упоредне анализе усредсређене на расветљавање уске повезаности горепомених маркера, прелазимо на појединачна испитивања њихове синтаксичке околине. Почећемо од везника *but*, а потом анализирамо и слабије истражене изразе из контрастивне групе – конективе *however* и *nevertheless*.

3. Синтаксичке одлике конектива *but*

Претходна дискусија о позиционирању прагматичких маркера представља полазно гледиште за оно што следи – синтаксичке одлике конектива *but*. У традиционалним граматицама *but* је представљен као координативни везник који спаја синтаксичке јединице истог ранга. Једно од многих објашњења пружа нам ЦГЕЛ (1985: 46):

[...] две или више јединица истог граматичког статуса могу сачињавати једну јединицу исте врсте. Ова врста конструкције назива се КООРДИНАЦИЈА, и, попут суб-

ординације, обично је сигнализирана везивом које се назива везник: у овом случају КООРДИНАТИВНИ везник. Најчешћи координативни везници су *and*, *or*, и *but*.⁹

Синтаксички положај овог конектива можемо приказати следећом варијабилном формулом¹⁰:

(37) X *but* Y

Иако се овим везником представља координација, *but* не испољава само карактеристике координативних везника, већ и субординативних (в. Мишковић-Луковић 2006: 68). Сходно томе, у наставку се ограничавамо на преглед одлика овог конектива, као и на упоредну анализу са везницима *and* и *or* тамо где сматрамо да је то релевантно за дискусију.

Употреба конектива *but* може довести до изостављања, тј. елидирања субјекта у зависној клаузи (*equi-NP deletion*), што илуструјемо примерима (38) и (39):

(38) Harry seriously doubted this, but _____ thought it best not to argue. [HPPS: 24]

(39) He wanted to ask, "What are you?" but _____ thought it would sound too rude, so instead he said, "Who are you?". [HPPS:13]

Такође, испитивани везник често проналазимо у комбинацији са прилозима. Селекцију одабраних експонената наводимо у наставку:

(40) But then he saw that Hagrid was laughing. [HPCS: 117]

(41) Mary works a lot, but nevertheless she hasn't got any money.

(42) Your story about the kids who never attend school but yet whose test scores count against you particularly resonated with me. [COCA]

(43) You want the bread to be crispy on the outside but still a bit soft in the center. [COCA]

Поред комбиновања са различитим типовима прилога, *but*, такође, показује конективну функцију приликом повезивања појединих зависних клауза. ЦГЕЛ (1985: 925) даје преглед клауза које *but* може повезивати:

1. *That*-клаузе:

(44) When she returned, she informed me that the ticket was non-refundable, but that she was still trying to find a supervisor. [COCA]

2. Темпоралне адвербијалне клаузе (уведене прилозима *after* и *before*):

(45) Bella will come after Mary leaves but before the party's over.

3. Паралелне структуре:

(46) He had always been last to be chosen, not because he was no good, but because no one wanted Dudley to think they liked him. [HPPS: 95]

(47) I want to nominate a man who's cool on the outside but who burns for America on the inside. [COCA]

9 "[...] two or more units of the same status on the grammatical hierarchy may constitute a single unit of the same kind. This type of construction is termed COORDINATION, and, like subordination, is typically signalled by a link-word termed a conjunction: in this case a COORDINATING conjunction. The most common coordinating conjunctions are *and*, *or*, and *but*."

10 У наведеном примеру X представља клаузу која предходи конективу *but*, а Y клаузу коју *but* уводи.

Ипак, овај конектив нема могућност да се редуплицира и да на тај начин споји две координативне реченице, тј. две бинарне координације. Конективи *and* и *or* поседују ово својство, што показују наредни примери:

- (48) Hasn't got a clue who he is, or where he is, or who we are. [HPCS: 324]
 (49) And the old man hugged Mr. Dursley around the middle and walked off. [HPCS: 3]
 (50) *But he wished he didn't say anything, but he wished he didn't do anything.

Међутим, *but* може учествовати у формирању сложене реченице у комбинацији са везником *and*:

- (51) Ron shook his head, but Fawkes the phoenix had swooped past Harry and was now fluttering in front of him, his beady eyes bright in the dark. [HPCS: 325]

Дијк (1977: 16) наводи да везник *but* не може учествовати у координацији субјекатских синтагми, за разлику од везника *and*, што илуструјемо примерима (52) и (53); ипак, субјекатска координација везником *but* постаје граматична када је реч о негативним субјекатским синтагмама, што илуструјемо примером (54):

- (52) Hermione and Madam Pomfrey came around the curtain. [HPCS: 174]
 (53) *Hermione but Madam Pomfrey came around the curtain.
 (54) Hermione but not Madam Pomfrey came around the curtain.

Резимирамо да везник *but* показује рестрикцију када је у питању формирање именичких синтагми, где је прихватљив само уколико је један од конјункта негиран. Међутим, код глаголских синтагми ово није случај, што илуструјемо наредним примером:

- (55) Mary eats fast food regularly but is very healthy.

Уопште узевши, долазимо до закључка да се највише изузетака појављује када је у питању негација. Мишковић-Луковић (2006: 75) то сумира на следећи начин:

Уколико бисмо остајали на чисто синтаксичким објашњењима „девијација” везника *but* у односу на остале координативне везнике, често бисмо потезали за изузецима у чијом је основи негација, што није случајно, будући да је семантика везника, и маркера, *but* управо с тим у најтешњој вези.

Ова мисао представља завршетак дате целине у којој смо се бавили везником *but* и увертиру за оно што следи, а то је проучавање синтаксичких карактеристика конектива *however*. Испитаћемо да ли овај прагматички маркер поседује исте особине као и његов подробније истражен семантички сродник – конектив *but* – или показује оне које су само њему својствене.

4. Синтаксичке одлике конектива *however*

Говорећи о разликама међу контрастивним маркерима, напоменули смо да је конектив *however*, у поређењу с конективом *but*, рестриктивнији при одабиру контекста, али и да су ови конективи донекле слични, јер кодирају когнитивни (контекстуални) ефекат контрадикције и елиминације претходно изреченог. Проучавањем одабраних инстанци, утврдићемо да ли долази до подударана на синтаксичком плану или се добијене особине дијаметрално разликују од оних које поседује конектив *but*.

Полазимо од једне чињенице негативног карактера, а то је да се *however* не може комбиновати са другим двама изразима из контрастивне групе. Осмотривши илустративне експоненте (56) и (57), уочавамо да *however* не функционише у комбинацији са везницима *but* и *nevertheless*, јер је резултат таквог склопа неграматична реченица:

(56) *Harry, but however, was completely lost.

(57) *Professor Lupin, nevertheless however, looked thoughtful.

Разлог приказане неграматичности лежи у семантици датих конектива. Када наш когнитивни систем поседује две контрадикторне информације, конектив *but* одбацује једну, док другу задржава. Другим речима, долази до контрадикције и елиминације једне од двеју претпоставки. Међутим, конектив *however* је у стању да задржи обе информације и да додели одређену релеванцију и претпоставци која би требало да буде одбачена. Стога, когнитивни ефекат контрадикције и елиминације није извршен у потпуности, већ долази до контрадикције, али не и елиминације једне од тих информација. Како конективи *but* и *nevertheless* не показују ограниченост када је овај когнитивни ефекат у питању, они се могу међусобно комбиновати, али *however* се због своје ограничености јавља као једини контрастивни везник неке реченице.

Поред рестрикције у везничким скупинама, *however* може бити позициониран и испред појединих зависних клауза. Ову особину илуструјемо у наставку:

1. *That*- клаузе:

(58) We estimate, however, that our analysis is succinct with fully justified mathematics. [COCA]

2. Резултативне клаузе:

(59) Neither Ron nor Hermione felt like going, however, so they and Harry wandered onto the grounds, still talking about the extraordinary events of the previous night and wondering where Sirius and Buckbeak were now. [HPPA: 646]

3. Темпоралне клаузе (уведене везником *as*):

(60) Her words were cut short, however, as the portrait of the fat lady swung open and there was a sudden storm of clapping. [HPCS: 84]

У групи примера (58)–(60) приложене зависне клаузе започињу подвученим везницима. Поред наведених прилошких, *however* се може наћи и испред придевских клауза, што уочавамо у примеру (61). Овај тип реченице називамо и уметнута рестриктивна клауза, јер има за циљ да ближе опише антецедент *the man on the television*:

(61) Compared to the man on the television however, whose gaunt face was surrounded by a matted, elbow-length tangle, Harry felt very well groomed indeed. [HPPA: 47]

Осим гореописаног реченичног позиционирања, један од битнијих аспеката приликом проучавања лексичке јединице *however* свакако је и интерпункција. У зависности од тога какву улогу *however* има у клаузи/реченици, зависиће и употреба запета. Реч је о тенденцији да се у енглеском језику додатна информација

(*additional information*) одваја запетама, док она која је кључна за наше разумевање (*essential information*) стоји неомеђена. Стога, правимо разлику између везника *however* и прилога *however*. Конективни *however* је прави парентетикални израз, што илуструјемо следећим примерима:

- (62) Ron, however, cleared his throat significantly, and pointed to a notice pasted on the inside of the sweetshop door. [HPPA: 316]
 (63) However, this mirror will give us neither knowledge nor truth. [HPPS: 171]
 (64) Not everyone was convinced, however. [HPPA: 185]

Прилошки *however*, напротив, конституент је клаузе/реченице и представља главу прилошке синтагме чији су конституенти нижег реда различите синтаксичке категорије; нпр. придевска синтагма у примеру (65) или клаузална синтагма у примеру (66):

- (65) Nothing seemed to give Colin a bigger thrill than to say, "All right, Harry?" six or seven times a day and hear, "Hello, Colin," back, however exasperated Harry sounded when he said it. [HPCS: 104]
 (66) I will help Mary however I can.

Осмотривши групу примера (62)–(66), долазимо до закључка да најједноставнија употреба запета помаже у разлучивању конективних и прилошких функција термина *however*. Подсећања ради, у овом делу приказали смо конекторске особине ове јединице, док се прилогом (осим питања интерпункције) нисмо бавили. Предстоји нам да испитамо и најрестриктивнијег члана ове контрастивне групе израза – прилог *nevertheless*. Како се овај конектив не употребља често ни у говорном ни у писаном медијуму, консултовали смо СОСА корпус где проналазимо велики број примера који садрже овај конституент.

5. Синтаксичке одлике конектива *nevertheless*

У другом поглављу дотакли смо се, укратко, питања изразите рестриктивности конектива *nevertheless*. Ограниченост у употреби највероватније представља разлог непостојања детаљнијих синтаксичких студија које би нам дале преглед окружења овог конектива. Осим чињенице да се ради о прилогу и да заједно са везницима *but* и *however* чини класу контрастивних израза, ми данас немамо много тога да понудимо.

Како бисмо утврдили још неке од одлика овог конектива, користили смо примере из савремених енглеских романа, али пошто тај број није био поприлично издасан, консултовали смо и обимнији СОСА корпус. Анализом доступних инстанци, најпре, смо уочили да *nevertheless* чини граматички спој у комбинацији с координативним везницима *and* и *but*. Ову појаву илуструјемо следећим примерима:

- (67) Second, he acknowledges that one can conscientiously apply the method and nevertheless be mistaken, which would at least partially excuse. [COCA]
 (68) Russia's trade with Iran is more modest than China's but nevertheless significant. [COCA]

У примеру (67) конструкција *and nevertheless* уводи трећу клаузу ове сложене реченице, док конструкција *but nevertheless* у примеру (68) претходи придеву *significant*.

Осим могућности комбиновања са координативним везницима, *nevertheless* можемо пронаћи и у медијалном положају исказа/реченице где је окружен најразличитијим конституентима. Примери (69) и (70) показују позиционирање између субјекта и главног глагола, док група примера (71)–(73) бележи изузетак од устаљене праксе нераздвајања модалног глагола и инфинитива између којих је уметнута ова лексичка јединица:

- (69) Slightly dizzy, he nevertheless kept his eyes wide open, rain was speckling his glasses and ran up his nostrils as he hung upside down, avoiding another fierce dive from the Bludger. [HPCS: 170]
- (70) Finally word came that Richard Wright was sick – but that he nevertheless wanted Jimmy to come see him. [COCA]
- (71) The time for this has apparently not yet truly come, but one must nevertheless remain alive to the possibility. [COCA]
- (72) Some important observations can nevertheless be made at this stage. [COCA]
- (73) He and Windu agree that they should nevertheless monitor the Senate. [COCA]

Овај конектив, такође, уводи и поједине зависне клаузе. У наставку прилажемо преглед клауза које *nevertheless* може да уведе:

1. Темпоралне клаузе (уведене везником *after*):

- (74) Nevertheless after the initial surprise wore off, both would have quickly seen the advantages. [COCA]

2. Клаузе поређења (уведене везником *as*):

- (75) Lady Winter was nevertheless as icy as her title. [COCA]

3. Номинализоване узрочне клаузе (уведене везником *because*):

- (76) Do you nevertheless because of the advent of this proposal have a sense of hope? [COCA]

Сагледавши горепоменуте инстанце које садрже конектив *nevertheless*, закључујемо да осим изразите мобилности у исказу/реченици, овај конектив готово да не дели исте синтаксичке особине са остала два контрастивна везника – *but* и *however*. Разлог томе јесте што, за разлику од везника *but* и *however*, *nevertheless* представља прилог и самим тим кодира додатне функције које га, стога, контекстуално ограничавају. Међутим, како бисмо се уверили да је то заиста тако, требало би спровести неку опсежнију студију, засновану на обимнијем корпусу.

Такође, треба истаћи да су претходна три поглавља имала за циљ да покрену дискусију о синтаксичкој природи контрастивних израза *but*, *however* и *nevertheless*. Напомињемо, ипак, да се оgraђујемо од помисли да се ради о затвореном скупу одлика, те да ништа ново не може доћи у центар пажње уколико се спроведе опсежније истраживање у домену синтаксичко-семантичког интерфејса. Наш рад, заправо, тежи ка томе да пружи одређен допринос овој области, а не да у потпуности опише све карактеристике ових конектива.

6. Закључне напомене

У овом раду желели смо скренути пажњу на синтаксичку неистраженост конектива *however* и *nevertheless*, али и да дамо преглед одлика подробније ис-

траженог конектива *but*. Како бисмо остварили овај циљ, приклонили смо се моделу теорије релеванције према којем се ове структуре називају прагматичким маркерима и поседују процедурално значење. Лексеми са процедуралним значењем усмеравају ка адекватним закључцима, а заједничка особина конектива *but*, *however* и *nevertheless* јесте предочавање да ће саговорник чути информацију која је у супротности са његовим очекивањима. Међутим, конективи *however* и *nevertheless*, због својих додатних значења, показују ограниченост у употреби, па се као такви не могу увек јавити када је контрадикција и елиминација претпоставке у питању. Претпостављамо да су додатна значења разлог недостатка синтаксичких студија рестриктивнијих конектива, а како бисмо их додатно осветлили, полазимо од претпоставки које, подсећања ради, у наставку понављамо:

1. Семантичка сродност испитиваних конектива неминовно доводи до заједничких синтаксичких особености;
2. Испитивани конективи показују изразиту мобилност, па се као такви могу наћи у свима трима синтаксичким позицијама.

Прву претпоставку морамо да оповргнемо. Иако на први поглед делује да ови конективи имају доста заједничких особина, то заправо и није случај. Селекцијом примера из доступног корпуса и романа о Харију Потеру видимо да су пронађене особености типичне за дати конектив, а да су понављања истих особина изразита реткост. Верујемо да су разлог за то додатна значења која поседују конективи *however* и *nevertheless*, а не поседује их општији конектив *but*. Ипак, како бисмо утврдили постоји ли тешња веза између ових додатних значења и синтаксичке разноликости проучаваних конектива, морамо извршити опсежнију студију.

Другу претпоставку такође одбацујемо. Вративши се примерима из другог поглавља, долазимо до закључка да се конективи *however* и *nevertheless* могу наћи у свима трима синтаксичким позицијама. Међутим, то није случај са конективом *but* који показује неадекватност у финалном положају. *But* представља координативни везник и као такав повезује два конјункта истог синтаксичког ранга. Сходно томе, овај везник не можемо наћи на крају реченице, јер му се могућност спајања два конјункта укида. Ограђујемо се, ипак, да је ово заправо право стање ствари. У раду су приказани резултати добијени анализирањем доступних примера. Неке друге инстанце би можда довеле до потврђивања горенаведених претпоставки. Прикупљање додатних примера не би требало да представља проблем, јер смо посредством данашње технологије изложени најразноврснијој корпусној материји. Доступни корпуси омогућавају лако претраживање особина које, у зависности од тога да ли их испитивани конективи деле или не, можемо класификовати у две категорије. Верујемо да бисмо тада са већом сигурношћу утврдили постојање веза између синтаксичког аспекта ових конектива и њиховог семантичко-прагматичког потенцијала.

Извори

- [COCA]: Дејвис 2020: M. Davies, The Corpus of Contemporary American English, www.english-corpora.org/coca/.
- [HPCS]: Роулинг 2000: J. K. Rowling, *Harry Potter and the Chamber of Secret*, New York: Scholastic.
- [HPPA]: Роулинг 2001: J. K. Rowling, *Harry Potter and the prisoner of Azkaban*, New York: Scholastic.

[HPPS]: Роулинг 2004: J. K. Rowling, *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, London: Bloomsbury Publishing Plc.

Литература

- Блејкмор 1987: D. Blakemore, *Semantic constraints on relevance*, Oxford: Blackwell.
- Блејкмор 2000: D. Blakemore, Indicators and procedures: *Nevertheless* and *but*, Cambridge: *Journal of Linguistics*, 36, Cambridge, 463–486.
- Блејкмор 2002: D. Blakemore, *Relevance and Linguistic Meaning: The Semantics and Pragmatics of Discourse Markers*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Дедаић и Мишковић-Луковић 2010: M. Dedać, M. Mišković-Luković, South Slavic discourse particles: Introduction, у: M. N. Dedać и M. Mišković-Luković (ред.), *South Slavic discourse particles*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1–22.
- Дијк 1977: T. Dijk, Connectives in text grammar and text logic, у: T. A. Van Dijk и J. Petöfi (ред.), *Grammars and descriptions: Studies in text theory and text analysis*, Berlin: de Gruyter, 11–63.
- Мишковић-Луковић 2006: M. Мишковић-Луковић, *Семантика и прагматика исказа: маркери дискурса у енглеском језику*, Београд: Филолошки факултет.
- Спербер и Вилсон 1997: D. Sperber, D. Wilson, Irony and relevance: A reply to Seto, Hamamoto and Yamanashi, у: R. Carston и S. Uchida (ред.), *Relevance theory: Applications and implications*, Amsterdam: John Benjamins, 283–293.
- Фрејзер 1996: B. Fraser, Pragmatic Markers, Amsterdam: *Pragmatics*, 6, Amsterdam, 167–190.
- Хол 2004: A. Hall, The meaning of *but*: A procedural reanalysis, London: *UCL Working Papers in Linguistics*, 16, London, 199–236.
- ЦГЕЛ 1985: R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik, *A Comprehensive Grammar of the English Language*, London: Longman.
- Шоруп 1999: L. Schourup, Discourse markers, Elsevier: *Lingua*, 107, Elsevier, 227–265.

SYNTACTIC AND SEMANTIC FEATURES OF THE CONNECTIVES *BUT*, *HOWEVER* AND *NEVERTHELESS*

Summary

The subject of this paper is three pragmatic markers – *but*, *however* and *nevertheless*. The aim is to explore their essence by examining their syntactic and semantic features. The paper encompasses the markers' meanings as well as the functions they perform in sentences and utterances. We have come to the conclusion that the contrastive expressions examined in this paper do not share a large number of common syntactic features despite being semantically related. Moreover, after carefully examining the mobility of the connectives within the sentence, we concluded that the connectives *however* and *nevertheless* have distinct positional dynamics, i. e., they can occupy all three syntactic positions, while the connective *but* can only occupy initial and medial position. Nevertheless, we suggest that a more detailed analysis of a more diverse corpus might render different results.

Key words: pragmatic marker, a group of contrastive expressions, contextual restrictions, syntax, semantics

Marija Nenadić